

Putin og den omtvistede arrestordre – kan man arrestere et statsoverhoved?

Om podcasten

[Juristeriet - podcast](#)

Resumé

I det her afsnit af Juristeriet får vi besøg af professor i folkeret Astrid Kjeldgaard-Pedersen til en snak om den Internationale Straffedomstols aktuelle arrestordre mod Præsident Putin. For hvilken juridisk tyngde har den her arrestordre egentlig? Betyder den f.eks., at dansk politi er klar til at arrestere Putin i lufthavnen, hvis han rejser til Danmark – eller er det hele måske en anelse mere kompliceret end det? Lyt med.

Gæst: Professor i folkeret og Prodekan for forskning Astrid Kjeldgaard-Pedersen

Vært: Emil Tarp Vang

Musik og lyd: Emil Tarp Vang

Optaget d. 21. marts 2023

Udgivet 30. marts 2023

Hvis du har ris, ros eller gode forslag til udsendelser om jura, så skriv til os på redaktion@jur.ku.dk.

Indholdet af podcasten

Intro-speak

Det er ikke hver dag, at der bliver udsendt en international arrestordre på et statsoverhoved. Ikke desto mindre var det altså udmeldingen, da præsidenten for den internationale straffedomstol ICC tonede frem på skærmen den 17. marts. Domstolen udsteder en arrestordre på præsident Putin for krigsforbrydelser i Ukraine.

Reaktionen fra det officielle Rusland har indtil videre været blandet. Mest bombastisk var måske reaktionen fra Dmitrij Medvedev, der er viceformand for Ruslands Sikkerhedsråd. Han skrev på Twitter, at arrestordren næppe kunne bruges som andet end toiletpapir. Men hvilken juridisk tyngde har den her arrestordre egentlig?

Vil vi lovligt kunne arrestere Putin, hvis han for eksempel skulle rejse til Danmark, eller er det hele måske lidt mere komplekst end som så? Det har jeg taget en snak med Astrid Kjeldgaard Pedersen om. Hun er Prodekan for forskning her på Det Juridiske Fakultet, og så er hun også professor i folkeret og særligt optaget af den juridiske dimension af konflikten i Ukraine og de konsekvenser, som konflikten har for vores internationale retsorden.

Mit navn er Emil Tarp Vang. Velkommen til.

Del 1

Emil: Og også velkommen til dig Astrid.

Astrid: Tusind tak.

Emil: Nu nævner jeg jo indledningsvis den internationale straffedomstol, og jeg tænkte måske vi lige for god ordens skyld kan starte med at skitsere. Hvad er ICC egentlig for en størrelse?

Astrid: Det kan vi selvfølgelig sagtens. ICC er en traktatbaseret domstol. Der er mange, der tror, at ICC er en del af FN-systemet, men det er ICC altså ikke sådan direkte. ICC har en række medlemslande, og det er de lande, der har tiltrådt Rom-statutten fra 1998. Og så har ICC altså kompetence til at dømme individer for krigsforbrydelser, forbrydelser mod menneskeheden og folkedrab. Og så er det også aggressionsforbrydelsen, men den har en meget snæver definition og er altså ikke relevant i forhold til Ukraine. Det kan vi måske komme tilbage til lidt senere, hvad det handler om. Men det er vigtigt at holde sig for øje, at ICC kun gælder for de medlemslande, der har tiltrådt Rom-statutten. Og så er det jo selvfølgelig det naturlige spørgsmål at stille: Jamen, er Rusland medlem her? Og nej, det er Rusland faktisk ikke, og det er Ukraine heller ikke. Og så vil den opmærksomme lytter jo tænke: Jamen, hvordan kan den her arrestordre så overhovedet finde sted? Og det kan den, fordi Ukraine i 2014 og 2015 afgav nogle erklæringer, der gav ICC kompetence til at forholde sig til internationale forbrydelser under ICCs jurisdiktion, som bliver begået efter 2014 på ukrainsk territorium. Og Rusland er jo i fuld gang, som vi ved med at operere på ukrainsk territorium. Og det vi kan se nu er, at anklageren i ICC mener at kunne løfte bevisbyrden for at Putin og hans børneombudsmand har begået deportation eller tvangsflytning af ukrainske børn. Og det er altså noget, som udgør en krigsforbrydelse under ICC-statutten.

Emil: Ja for arrestordren her, vi taler om i dag handler jo ikke om aggressionsforbrydelsen, altså selve invasionen. Så hvad er det konkret for et lovbrud, den handler om?

Astrid: Det er nemlig fuldstændig rigtigt. Det ville jo være oplagt og prøve at holde Putin strafferetligt ansvarlig for selve invasionen, altså aggressionsforbrydelsen. Men det kan man ikke på grund af den måde, som aggressionsforbrydelsen er defineret i ICC-statutten. Og ifølge den definition man nåede frem til, så har ICC ikke jurisdiktion i forhold til ikke-medlemslande, også selvom de begår aggression på et territorium i en stat, hvor domstolen har kompetence.

Emil: Det ville kræve, at Rusland havde tiltrådt i statutten?

Astrid: Det ville nemlig kræve, at Rusland har tiltrådt i statutten. Så det ICC kan interessere sig for nu, det er krigsforbrydelser, forbrydelser mod menneskeheden og folkedrab, og her har anklagerne altså valgt at rejse tiltale for deportation og tvangsflytning, som er krigsforbrydelser efter ICC-statuttens artikel 8. De specifikke handlinger drejer sig om, at man har man har flyttet børn fra ukrainske børnehjem blandt andet og bortadopteret dem i Rusland.

Del 2

Emil: Og det leder os så til nu, hvor vi står med den her arrestordre. Som jeg nævnte i indledningen, har den givet anledning til lidt blandede reaktioner fra det officielle Rusland. Men hvad betyder den her arrestordre egentlig helt konkret for Putin?

Astrid: Det er klart, at det her det indskrænker Putins bevægelsesfrihed, hvis han rejser til et land, som har ratificeret ICC, så er det land – i hvert fald som det klare udgangspunkt, og hvis du spørger ICC, og vi kan måske komme tilbage til eventuelle spidsfindigheder vedrørende immunitet, som kan være relevante – men hvis man spørger ICC, så er er det klart, at det pågældende land som Putin rejser til vil være forpligtet til at arrestere ham og udlevere ham til ICC.

Emil: Men han er altså i sikkerhed fra IC om man så må sige så længe han opholder sig i Rusland?

Astrid: Ja og det man kan sige er at, at gennemføre en retssag mod ham, hvis vi taler rent sådan effektivt, det vil kræve at Rusland medvirker. Han skal altså være et sted, hvor man kan få fat i ham og det er svært at forestille sig, at det vil ske medmindre han er er fratrukket som præsident simpelthen. Men det er sådan mere et praktisk spørgsmål. Nu er vi jo lige i den her sammenhæng mest interesseret i juraen.

Emil: Men hvis vi så i stedet vender tilbage til spørgsmålet om immunitet, som blev nævnt for lidt siden, så tænker jeg: Hvis vi nu forestiller os, at Putin rejser til Danmark, at han lander ude i Kastrup, kunne det danske politi så lovligt at arrestere ham med henblik på og udlevere ham til Haag?

Astrid: Så nu kommer vi jo så ind i kernen af sådan en klassisk folkeretlig problemstilling: Statsoverhoveder hører til blandt de såkaldte højtstående statsrepræsentanter, som nyder det, vi kalder personlig immunitet og ukrænkelighed. Det er en særlig beskyttelse af nogle af de vigtigste eller de vigtigste personer fra staten, som staten har en særlig interesse i at beskytte, fordi de simpelthen uhindret skal kunne varetage deres embede også i international sammenhæng. Det er en grundtanke i hele den måde vi har indrettet det folkeretlige system på, at staterne er suveræne og lige. Det vil sige, at en stat kan ikke udfolde sit magtapparat overfor en anden stat. Der er nogle forskellige detaljer, som vi måske ikke behøver at gå ind i, men i forhold til højtstående statsrepræsentanter, så gælder der altså den her særlige beskyttelse i form af personlig immunitet og ukrænkelighed. Og der har vi en dom fra 2002 fra Den Internationale Domstol i Haag – Den Internationale Domstol – som altså også ligger i Haag, men som er noget helt andet end ICC. Det er nemlig FN's øverste dømmende myndighed. Det er en domstol, der har kompetence til at forholde sig til konflikter mellem stater, og den domstol har så ikke kompetence i forhold til individer, hvorimod ICC er en straffedomstol, hvor man straffer individer. ICJ den internationale domstol, som ligger i Fredspaladset i Haag forholder sig til folkeretlige konflikter mellem stater. Og ICJ har i 2002 afsagt en dom, der handlede om en belgisk arrestordre mod den siddende congolesiske udenrigsminister, og der sagde ICJ klart, at der er personlig immunitet – også når der er tale om internationale forbrydelser, og derfor var det ulovligt altså i strid med folkeretten at Belgien havde udsendt den her arrestordre.

Emil: Og så er det store spørgsmål jo hvor stiller det så den her aktuelle arrestordre mod Putin?

Astrid: Jamen altså det det korte svar, og der er også et meget langt svar, men det korte svar er, det afhænger af hvem man spørger sådan helt umiddelbart, fordi vi har også en dom fra ICC som siger: Jamen de her regler om personlige immunitet og ukrænkelighed for statsoverhoveder de finder ikke anvendelse ved en International domstol som ICC der agerer på vegne af det internationale samfund. Så ICC anerkender ikke, at immunitetsreglerne finder anvendelse i forhold til ICC. Det er et åbent spørgsmål om ICJ altså den anden domstol, den interstatslige domstol ville vel være enig i det her spørgsmål eller den måde ICC udlægger det på. Man kunne jo forestille sig en situation, hvor Putin rejser til et medlemsland og det her ICC-medlemsland 4

tager skridt til at udlevere ham, og at han så indbringer den her sag for ICJ. Der er også mulighed for at Putin kan få Generalforsamlingen til at bede ICJ om en såkaldt *advisory opinion* og af den vej få indbragt det her spørgsmål om immunitet for ICJ.

Emil: Der er vel også det aspekt, at hvis ICJ vurderer, at selve det at udlevere ham ville være en krænkelse af hans immunitet, så er selve arrestordren og dens begrænsning af hans bevægelsesfrihed vel også problematisk og potentielt ulovlig?

Astrid: Han er jo en situation nu hvor han ved, at hvis han rejser til et ICC-medlemsland så vil det land være forpligtet til at udlevere ham til ICC og det er jo de facto en indskrænkning af hans bevægelsesfrihed.

Del 3

Emil: Nu siger du tidligere, at det er et åbent spørgsmål: Det kommer an på, hvem man spørger. Vi har to domme nu fra to forskellige domstole, der siger noget forskelligt. Men er der ikke et hierarki mellem ICC og ICJ? Hvad vejer tungest her?

Astrid: ICJ betragtes som den øverste autoritet inden for, for eksempel fastlæggelse af hvad er gældende sædvaneret og netop immunitetsreglerne om statsoverhovedets immunitet er en del af sædvaneretten, så ICJ ville man nok sige, hvad den øverste autoritet. Jeg må dog sige, jura er jo ikke en eksakt videnskab, og det er folkeret måske i særdeleshed ikke. Så ICJ-dommerne vil helt klart stå i et dilemma, hvis de bliver præsenteret for den her sag, fordi man kan sige, Vi har nogle klare regler, relativt klare regler på den ene side, der siger: Her er immunitet, og så har vi jo altså det, som de fleste af os ønsker, nemlig at Putin skal straffes for de forbrydelser han har begået på den anden side. Men man skal jo passe på, at man ikke i den sammenhæng ofrer et større gode, nemlig et pålideligt folkeretligt system, hvor der er respekt om omkring de regler, der nu engang gælder.

Emil: Og nu ser vi så to af de regelsæt ligesom karambolere?

Astrid: Vi har immunitetsreglerne på den ene side, som varetager det her hensyn, at staterne skal kunne interagere og at den ene stat ikke skal kunne stikke en kæp i hjulet for at en anden stats udenrigsminister varetager sit embede og deltager i internationale forhandlinger for eksempel. Og på den anden side har vi jo så den internationale strafferet og et ønske om, at man ikke skal kunne begå forbrydelser af den skala, som internationale forbrydelser er uden at blive straffet for

det, og på mange måder kan man jo sige: Hvis vi har udviklet de her internationale forbrydelser, hvis man kan straffes efter folkeretten, skal det så samtidig kunne være muligt at have immunitet? Men for at ophæve immuniteten, så kræver det, at vi har et hjemmelsgrundlag, og det skal enten være den pågældende stat har for eksempel tiltrådt ICC-statutten, som har en bestemmelse, der siger immunitetsreglerne gælder ikke i den her sammenhæng, eller også så skal der udvikles en sædvaneret i regel, og det bliver svært for ICJ, hvis sagen bliver forelagt for dem at dokumentere at der har været den her udvikling af sædvaneretten siden 2002.

Del 4

Emil: Nu startede jeg jo med at sige, at det ikke er hver dag, at statsoverhoveder på den her måde bliver genstand for arrestordre. Og det er jo for så vidt rigtigt nok, men har vi nogensinde set noget, der ligner det, vi ser i dag?

Astrid: Jamen altså Bashir-sagen ved ICC for eksempel og så har vi jo også set tidligere, at Slobodan Milosevic også hvis blev retsforfulgt som statsoverhovedet i Serbien. Det var så også en helt særlig domstol, som hedder krigsforbrydertribunalet for Jugoslavien, som var etableret af FNs Sikkerhedsråd tilbage i begyndelsen af halvfemserne – det var dengang, FNs Sikkerhedsråd kunne blive enige om ting. Og der blev man altså enige om at lave de her særtribunaler, som skulle forholde sig til internationale forbrydelser.

Jeg var så heldig at få en praktikplads ved krigsforbrydertribunalet for Jugoslavien tilbage i 2003 og gik i frokostpausen ned og overværede retssagen mod Milosevic. Det var temmelig spektakulært. Han varetog sit eget forsvar og var ikke dårlig til det, må man jo nok erkende. Og desværre for alle de medarbejdere, der havde brugt rigtig rigtig lang tid på at forberede sagen mod ham. Så endte han altså med at dø, inden der blev afsagt om og det var et tab for praksis på det her område, fordi det havde været rigtig interessant at se, hvad han ville være med at blive dømt for.

Emil: Kunne man forestille sig, at den her trussel om arrestation og retsforfølgelse af Putin også kunne blive mere præsent, hvis han mistede magten?

Astrid: Altså, vi kommer ikke til at se Putin på anklagebænken i Haag, før der har været et regimeskifte i Rusland, og sådan er det med rigtig meget folkeret. Altså en forudsætning for at de folkeretlige regler finder anvendelse i overensstemmelse med deres formål det er, at der er politisk mulighed for det.

Det kan vi jo også se i forhold til selve det her med invasionen. Rusland har jo forbrudt sig mod en af de allermest fundamentale regler i det folkeretlige system magt anvendelsesforbud ved at gå ind i Ukraine. Og vi burde se et Sikkerhedsråd, der kom på banen og varetog den opgave, som er deres vigtigste, nemlig at opretholde fred og sikkerhed i verden. Den kompetence er lagt hos Sikkerhedsrådet i FN Pagtens og Kapitel 7, men den opgave løfter Sikkerhedsrådet jo altså ikke i den her sammenhæng, fordi det er et af de permanente medlemmer, der er aggressoren. Så igen ser vi jo altså en politisk situation, der gør at juraen bliver mindre vigtig.

Emil: Så som det politiske system er lige nu i Rusland, så sker der nok ikke Putin det store. Men tænker du at man skal være forsigtig med at undervurdere sådan en arrestordre her? Altså i hvert fald hvis man ser på historien, hvor det for eksempel for Milosevic fik en ende i Haag.

Astrid: Jamen altså helt sikkert og jeg ved heller ikke, altså man skal tit være tålmodig, hvis man gerne vil se retfærdigheden ske fyldest, og det skal man jo også i det her tilfælde. Men altså når det så er sagt, det kan godt være der går mange år, før han bliver straffet. Det kan også være at det slet ikke kommer til at ske. Det afhænger jo af alle mulige ting, men det at vi har en international straffedomstol, som har udstedt en arrestordre det har en vis vægt, og det gør det vanskeligere for Putins støtter at blive ved med at bakke op om det han gør, jo flere beviser der hober sig op på, at han begår de her forbrydelser.

Emil: Astrid Kjeldgaard Pedersen mange tak fordi du kiggede forbi.

Astrid: Selv mange tak.

Outro

Lene Juhl Friedrichsen (Juristeriets anden vært):

Du har lyttet til Juristeriet. En podcast fra Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet. Tak for nu.